

INFORMACJA HELSIŃSKIEJ FUNDACJI PRAW CZŁOWIEKA NA TEMAT WYROKÓW W SPRAWACH DOTYCZĄCYCH ZAWRACANIA MIGRANTÓW DO BIAŁORUSI

W związku z trwającym kryzysem humanitarnym na polsko-białoruskiej granicy i wnoszonymi przez cudzoziemców skargami, dotychczas zapadło dziesięć wyroków sądów krajowych potwierdzających, że stosowany przez polską Straż Graniczną w większości przypadków sposób zawracania cudzoziemców do Białorusi, jest niezgodny z prawem.¹ Wiele spraw oczekuje także na rozstrzygnięcie przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka.

1. Wyroki krajowe

Sąd Rejonowy w Bielsku Podlaskim VII Zamiejscowy Wydział Karny w Hajnówce w wyroku z dnia 28.03.2022 r. (VII Kp 203/21) uznał, że krótkotrwałe zatrzymanie obywateli Afganistanu, którzy przekroczyli granicę z Białorusi do Polski, było niezasadne, nielegalne i nieprawidłowe. Pomimo że w aktach sprawy znalazły się nagrania z udziałem skarżących, w których wnosili oni o udzielenie im ochrony międzynarodowej w Polsce, zostali oni przewiezieni do Placówki Straży Granicznej w Narewce, a następnie zawróceni do Białorusi. Z czynności zatrzymania nie został sporządzony protokół, a skarżącym nie został umożliwiony kontakt z pełnomocnikiem ani tłumaczem. Zdaniem Sądu, działanie Straży Granicznej polegające na wywiezieniu cudzoziemców w środku nocy na teren ścisłego rezerwatu przyrody bez odpowiedniego ekwipunku było wysoce niehumanitarne. Sąd uznał, że znowelizowane w sierpniu 2021 r. rozporządzenie MSWiA zostało wydane z przekroczeniem ustawowego upoważnienia i nie powinno być stosowane. Zdaniem Sądu, Minister mógł wyłącznie ograniczyć bądź zawiesić ruch na przejściach granicznych, nie był natomiast uprawniony do regulowania sytuacji osób, które przekroczyły granice poza zasięgiem terytorialnym przejścia granicznego.

---

¹ Procedury te to wprowadzone Rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 20 sierpnia 2021 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie czasowego zawieszenia lub ograniczenia ruchu granicznego na określonych przejściach granicznych (Dz.U. 2021, poz. 1536) uprawnienie Straży Granicznej do zawracania do linii granicy osób nienależących do jednej z kategorii cudzoziemców uprawnionych do wjazdu do Polski w dobie pandemii COVID-19 (jedynie na podstawie ustnego pouczenia) oraz wydawanie cudzoziemcom zatrzymanym niezwłocznie po nielegalnym przekroczeniu granicy natychmiast wykonalnych „postanowień o opuszczeniu RP” na podstawie art. 303b znowelizowanej w październiku 2021 r. ustawy o cudzoziemcach. Nie jest jasne na jakiej podstawie SG podejmuje decyzję o tym, która procedura zostanie zastosowana w danym przypadku.

Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie w czterech wyrokach uchylił zaskarżone przez cudzoziemców postanowienia o opuszczeniu RP wydane przez Komendanta Straży Granicznej na podstawie znowelizowanych przepisów ustawy o cudzoziemcach. Sąd uznał, że postanowienia te zostały wydane z naruszeniem przepisów postępowania administracyjnego (m.in. poprzez nieprawidłowe zebranie materiału dowodowego, który nie pozwalał na wydanie postanowienia o opuszczeniu kraju). We wszystkich tych sprawach cudzoziemcy zostali zatrzymani na terytorium Polski tuż po nieuregulowanym przekroczeniu granicy z Białorusią. Sąd ocenił, że na podstawie nieprawidłowo zebranego materiału dowodowego nie sposób było przesądzić, czy cudzoziemcy wyrazili chęć złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej na terytorium Polski. Sąd wskazał, że tylko prawidłowo przeprowadzone postępowanie jest w stanie zagwarantować przestrzeganie zasady non-refoulement oraz obowiązków wynikających z Konwencji ONZ dotyczącej statusu uchodźców, dorobku prawnego UE w dziedzinie azylu oraz Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Wyroki te to:

- wyrok WSA w Warszawie z dnia 26.04.2022 r., sygn. IV SA/Wa 420/22
- wyrok WSA w Warszawie z dn. 27.04.2022 r., sygn. IV SA/Wa 471/22
- wyrok WSA w Warszawie z dn. 20.05.2022 r., sygn. IV SA/Wa 615/22
- wyrok WSA w Warszawie z dn. 27.05.2022 r., sygn. IV SA/Wa 772/22

Wojewódzki Sąd Administracyjny w Białymstoku w trzech sprawach uznał, że czynność Straży Granicznej polegająca na odstawieniu cudzoziemców do linii granicy z Białorusią na podstawie przyjętych w sierpniu 2021 r. przepisów Rozporządzenia MSWiA była bezskuteczna. Jak wskazał Sąd, po ujawnieniu przez funkcjonariuszy Straży Granicznej nielegalnego przekroczenia granicy Polski (będącej jednocześnie granicą zewnętrzną UE) właściwy organ powinien być - w zależności od zaistniałej sytuacji - albo wszcząć postępowanie w sprawie zobowiązania skarżącej do powrotu, albo umożliwić skarżącym jak najszybsze formalne złożenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej. Jednocześnie Sąd w wydanych wyrokach uznał, że rozporządzenie MSWiA zostało wydane z przekroczeniem kompetencji ustawowej i jako takie nie powinno być stosowane. Minister może bowiem wyłącznie ograniczyć bądź zawiesić ruch na przejściach granicznych, nie jest uprawniony natomiast do regulowania sytuacji osób, które przekroczyły granice poza zasięgiem terytorialnym przejścia granicznego. Wyroki te to:

- wyrok WSA w Białymstoku z dnia 15.09.2022 r., sygn. II SA/Bk 492/22
- wyrok WSA w Białymstoku z dnia 15.09.2022 r., sygn. II SA/Bk 493/22
- wyrok WSA w Białymstoku z dnia 15.09.2022 r., sygn. II SA/Bk 494/22

W wyroku z dnia 5.10.2022 r. Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie (sygn. IV SA/Wa 1031/22) uwzględnił skargę na postanowienie Komendanta Głównego Straży Granicznej o odmowie stwierdzenia nieważności postanowienia o opuszczeniu terytorium RP wydanego wobec obywatela Syrii, który przekroczył granicę z Białorusi do Polski. W sprawie tej Sąd stwierdził, że postanowienie to zapadło z rażącym naruszeniem prawa, wobec czego jest obarczone wadą nieważności. Naruszenie polegało m.in. na nieprawidłowym zebraniu materiału dowodowego, braku uzasadnienia wydanego rozstrzygnięcia i nieprzeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego, w tym dowodu z przesłuchania strony.

W wyroku z dn. 27.10.2022 r. Wojewódzki Sąd Administracyjny w Białymstoku (sygn. II SA/Bk 558/22) na skutek skargi złożonej przez Rzecznika Praw Obywatelskich uchylił zaskarżone postanowienie o opuszczeniu RP, które skutkowało zawróceniem małoletniego obywatela Syrii bez opieki z Polski do Białorusi. Zdaniem Sądu z protokołu zatrzymania małoletniego cudzoziemca i towarzyszącej mu obcej osoby dorosłej nie wynikało, aby zostali oni poinformowani o możliwości złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej, czego wymagałoby poszanowanie zasady non-refoulement. Z akt sprawy nie wynika również, aby cudzoziemcy zostali wysłuchani przed zawróceniem do Białorusi. Zdaniem Sądu sprawa nie została prawidłowo wyjaśniona, a ponadto wobec małoletniego cudzoziemca nie zostały zastosowane odpowiednie procedury związane z wyznaczeniem mu kuratora i innymi gwarancjami przysługującymi małoletnim bez opieki. Sąd uznał, że w sprawie doszło do zbiorowego wydalenia sprzecznego z art. 4 Protokołu 4 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Wyrok dostępny jest na stronie RPO pod adresem: <https://bit.ly/3hleK7>

2. Postępowania przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka

W okresie od października 2021 do grudnia 2022 r., Europejski Trybunał Praw Człowieka wydał ponadto prawie 100 zarządzeń tymczasowych na podstawie art. 39 Regulaminu Trybunału (tzw. interim measure), nakazując polskim władzom powstrzymanie się od przekazania do Białorusi wnoszącego skargę cudzoziemca, uznając, że mogłoby to stanowić naruszenie art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Większość wydanych zarządzeń została już uchylona w związku z wszczęciem wobec cudzoziemców zgodnych z prawem procedur na terytorium Polski (postępowania o zobowiązanie do powrotu lub postępowania o udzielenie ochrony międzynarodowej na terytorium RP), co sprawiło, że ryzyko powrotu do Białorusi ustało.

W części z tych spraw złożone zostały skargi, a kilka z nich zostało już zakomunikowanych polskiemu rządowi. Sprawy te to: R.A. i inni przeciwko Polsce, skarga nr 42120/21, zakomunikowana 27.09.2021 r.; K.A. przeciwko Polsce i M.A. i inni przeciwko Polsce, skarga nr 52405/21 i 53402/21, zakomunikowane 1.06.2022 r.; F.A. i S.H. przeciwko Polsce, skarga nr 54862/21, zakomunikowana 20.06.2022 r.

Stan na: grudzień 2022 r.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka
ul. Wiejska 16, 00-490 Warszawa
Tel. +48 22 556 44 40, e-mail: hfhr@hfhr.pl
www.hfhr.pl